

Vraždění

Postoloprty byly v závěru nacistické okupace, která začala v roce 1938 hanobením a vyháněním místních Čechů, Židů a vyzdobením radnice světelnou svastikou, přeplněny jednak takzvanými národními hosty, tedy německými civilisty ze Slezska a Východního Pruska, prchajícími před Rudou armádou, jednak válečnými zajatci, v případě tohoto města se jednalo převážně o Italy, kterých zde bylo asi 1 000. Čechů žila v Postoloprtech během okupace hrstka. V březnu 1945 projížděl Postoloprty jeden z mnoha nacistických transportů smrti, na nádraží byla vyložena těla deseti obětí. Začátkem dubna 1945 prošel Postoloprty minimálně jeden pochod smrti, po němž zde zůstalo několik obětí, pochovaných do hromadného hrobu na severní straně nového židovského hřbitova. Další pochody procházely lokalitou v polovině dubna. Jeden, který čítal asi 2 000 vězňů a přišel od Hory svatého Šebestiána, Chomutova a Vysočan, došel do města 19. nebo 20. dubna 1945. Vězni byli nuceni přespat ve sklepích na led bývalého pivovaru mezi dnešními Alšovou a Wolkerovou ulicí, nejméně šest z nich nocleh nepřežilo. Ostatky těchto zemřelých byly pohřbeny na novém židovském hřbitově. Ráno pokračoval pochod dál směrem na Litoměřice, u silnice na Lenešice v lokalitě U Seníku bylo zastřeleno sedmnáct vězňů.¹

Podobně jako Postoloprty, byl i Žatec přeplněn německými civilisty, prchajícími před Rudou armádou. Dne 16. dubna 1945 vstoupila do města reálně válka, při bombardování nádraží zahynulo jedenáct lidí. Během

1 NA, fond KT OVS, kart. 163, str. 84, srov. SOkA Louny, fond 323 Městský národní výbor v Žatci 1945–1981, kart. 1, Zápisy Místní správní komise a pléna MNV 1945–1949, zápis z 20. 7. 1945, srov. ABS, fond 325, sign. 325-20-1, str. 79 a 118.

Postoloprty – bývalý židovský hřbitov, stav v roce 2024

Postoloprty – náměstí s pivovarem v pozadí

Žatec – náměstí v době nacistické okupace

nacistické okupace, nejspíše v roce 1942, vznikl ve městě tajný revoluční národní výbor, který se postupně připravoval na převzetí správy města a jehož členy byli Josef Krejčí, Antonín Roška (v dobových dokumentech též jako Rožka či Raška), Josef Minařík, Karel Minařík a Ladislav Kovář. Tento výbor, podpořený skupinou totálně nasazených Čechů, vyjednal již 7. května 1945 převzetí správní moci ve městě z německých rukou.² Zřejmě ještě před příchodem Rudé armády vznikla v Žatci především z totálně nasazených Čechů paramilitární skupina, kterou vedl pozdější člen Komunistické strany Československa Karel Hass (také Has i Hás).³ Tato ozbrojená skupina v Žatci působila zřejmě od 3. do maximálně 17. května 1945 a provozovala v podstatě kriminální činnost, včetně vykrádání bytů a rabování obchodů.⁴ Ve městě panovala velmi chaotická bezpečnostní

2 EBELOVÁ, I. – HOLODŇÁK, P. (eds.): *Žatec*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2004, str. 374 a 375.

3 Karel Hass byl až do 20. července 1945 policejním referentem MNV v Žatci. Na funkci rezignoval sám, protože byl zvolen předsedou stranické organizace Komunistické strany Československa v Žatci a této funkci se chtěl věnovat naplno. SOKA Louny, fond 546 Městský národní výbor v Postoloprtech 1945–1981, Inventář, str. I. a II.

4 ABS, fond 304, sign. 304-78-6, str. 3 a 5.

situace, jednotka městské policie byla odzbrojena Hassovou skupinou, na zajištění „pořádku“ se podílela i další paramilitární skupina, označující se jako Revoluční garda. Velel jí Bohuslav Klatovský, ale s oficiálními Revolučními gardami neměla kromě jména nic společného. Ve městě operovala také ozbrojená skupina osvobozených francouzských válečných zajatců v čele s Paulem Braultem. Kromě Francouzů byli v Žatci přítomni příslušníci dalších evropských států, jednak váleční zajatci, jednak totálně nasazení. Jednalo se o Belgičany, Holanďany, Poláky, Ukrajince, Rusy i další národnosti. Poslední jednotky Wehrmachtu, příslušníci SS a Gestapa opustili Žatec v noci ze 7. na 8. května 1945, tedy ještě před příchodem jednotek Rudé armády. S nacistickými ozbrojenci opustila město i řada německých civilistů. Od 7. května 1945 působil v Žatci konečně legálně Revoluční národní výbor, vedený Antonínem Roškou. Sestával z dvanácti členů a šestnácti pomocníků, jeho první a hlavní starostí bylo udržet ve městě alespoň zdání pořádku, dále zajistit sklady potravin a šatstva před rabováním a koordinovat zásobování města. Ráno 9. května 1945 se na okraji města objevily první jednotky Rudé armády, jejíž vojáci přispěli k bezpečnostní situaci ve městě mimo jiné znásilňováním žen, rabováním a zřejmě i loupežnými vraždami. Od 9. května začali do Žatce přicházet Češi z vnitrozemí, včetně těch, kteří museli město opustit na podzim 1938, ale také těch, kteří si přišli vylepšit svůj ekonomický status. Od 10. či 12. května působila v Žatci kromě Rudé armády i posádka československé armády, které velel podplukovník Antonín Duřt. Ten zůstal velitelem žatecké posádky do 12. června 1945.⁵

5 ABS, fond 300, sign. 300-27-1, str. 70, srov. ABS, fond 300, sign. 300-27-3, str. 51, srov. SOkA Louny, fond 323 Městský národní výbor v Žatci 1945–1981, Inventář, str. II. až VIII., srov. FREYER, F.: *Žatec a Postoloprty – česká brůzovláda*. In: Slyšme i druhou stranu. České Budějovice, Infocentrum Šumava, 1991, str. 78, srov. FREYER, F.: *Saaz- Postelberg, Schreckenregiment der Tschechen*. In: *Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen*. München, Europa-Buchhandlung, 1951, str. 106, srov. STANĚK, T. – ARBURG von A (eds.): *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Svazek II.3*. Středokluky, Zdeněk Susa 2010, str. 226 až 235, uveden německý originál i český překlad.

V Postoloprtech byly dislokovány jednotky Wehrmachtu, které po jednání s představiteli Revolučního národního výboru z Loun město 8. května 1945 brzy ráno opustily a vzaly s sebou několik rukojmí, jež propustily po odchodu z města bez úhony. Zřejmě těsně před 8. květnem 1945 dorazil do Postoloprť další pochod smrti, který přišel od jihu od obce Lipenec. Asi 2 000 vězňů bylo ubytováno v kasárnách, kde se většina z nich dočkala svobody. Dne 9. května 1945 brzy ráno se ve městě

Postoloprty – celkový pohled na střed města

objevily první jednotky Rudé armády, obsazení města tak proběhlo zcela bez boje. Spolu s Rudou armádou přišla do města skupina Čechů, kteří obsadili budovu radnice.⁶

V Postoloprtech vznikla jakási provizorní bezpečnostní služba či policie 9. května 1945, vedl ji Bohuslav Marek. Tato jednotka byla vytvořena z popudu předsedy Místní správní komise v Postoloprtech učitele Rudolfa Zelenky. MSK začala rovněž fungovat od 9. května 1945 a vznik Markovy

6 SOKA Louny, fond 546 Městský národní výbor v Postoloprtech 1945–1981, Inventář, str. II. až IV., srov. ABS, fond 325, sign. 325-20-1, str. 118, srov. PEHR, M.: *Postoloprty v neklidných dobách 1900–1945*. Louny, Digon 2024, str. 47.

jednotky byl jedním z jejích prvních kroků.⁷ Kromě předsedy Zelenky zasedli v tomto správním orgánu Jaroslav Drexler, Čestmír Vojta, Ferdinand Čapek, Richard Srb, Ladislav Hubert, Eduard Prošek, Karel Vágner, Antonín Hrbek, Jaroslav Hudec, Ivan Kuneš a Jaroslav Rosenkranc. Místní správní komise fungovala až do 9. července, kdy byla nahrazena městským národním výborem. Kromě zřízení Markovy paramilitární jednotky ustavila komise bezprostředně po svém založení také společnou vývařovnu pro uprchlíky, osvobozené válečné zajatce a Markovy ozbrojence.⁸ Markova jednotka se začala označovat jako Revoluční garda, ale do struktur Pluku Revolučních gard 1, který v oblasti operoval, zařazena nikdy nebyla. Okolo 14. května 1945 místní Němci v Postoloprtech ještě ani nechodili označení bílou páskou, avšak Marek již v prvních poválečných dnech nařizoval zatýkání údajných či skutečných aktivních nacistů a funkcionářů NSDAP, kteří byli internováni ve věznici v budově soudu. V jedné z výpovědí z roku 1947 zmiňuje čtyřicet dva osob, z toho tři ženy.⁹

Podle hlášení místní stanice Sboru národní bezpečnosti bylo v Postoloprtech k 15. květnu 1945 asi 4 800 Němců včetně uprchlíků, a asi 200 Čechů. Ještě před příchodem jednotek armády byli místní Němci soustředěni a stejné hlášení uvádí, že v týdnu od 16. do 28. května 1945 bylo internováno 1 371 Němců z Postoloprte a třicet tři ponecháno v bytech.¹⁰ Ve městě se vyhnáním Čechů v roce 1938, holokaustem a válečnými událostmi složení obyvatel zásadně změnilo, podle posledního sčítání za první republiky v roce 1930 zde žilo 1 489 Čechů a 1 739 Němců. K židovskému náboženství se v roce 1930 hlásilo 114 obyvatel, z nichž se většina nevrátila z nacistických koncentračních táborů.¹¹

7 ABS, fond 300, sign. 300-27-1, str. 56.

8 SOkA Louny, fond 546 Městský národní výbor v Postoloprtech 1945–1981, Inventář, str. II., srov. PEHR, M.: *Postoloprty v neklidných dobách 1900–1945*. Louny, Digon 2024, str. 49 a 50.

9 ABS, fond 300, sign. 300-27-1, str. 194 a 195.

10 Tamtéž, sign. 300-28-4, str. 72.

11 *Statistický lexikon obcí v zemi České. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nař.: vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1. prosince 1930*, Praha, Orbis 1931, str. 401.